

Årsrapport

2007

FORORD

Denne årsberetningen rapporterer fra Samarbeidsrådets virksomhet i 2007 og frem til årsmøtet 26. mars 2008. Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) er inne i sitt 12 år. STL valgte i 2007 sin første kvinnelige leder, Bente Sandvig, fra Human-Etisk Forbund. Hun tok over etter at Jan Benj Rødner, fra Det Mosaiske Trossamfund, takket for seg etter 4 år som leder for STL.

STL har i 2007 hatt fokus på organisasjonsutvikling. Formålet med denne satsningen har blant annet vært å legge til rette for en bredere og mer inkluderende tros- og livssynsdialog, og sikre en mer målrettet

Bente Sandvig overtok som ny leder av STL etter Jan Rødner

innsats på det religions- og livssynspolitiske området. Et av tiltakene som er iverksatt er knyttet til hvordan rådet arbeider. Det legges opp til lengre og færre møter, slik at Rådet kan bruke mer tid på de viktige tros- og livssynspolitiske temaene og for at de mindre tros- og livssynssamfunnene får mulighet til å delta mer aktivt. De viktige tros- og livssynspolitiske temaene blir blant annet knyttet til det nystartede utredningsprosjektet "Livsriter og livsfaser og utfordringer for norsk religionspolitikk". Utredningen utføres av HL-senteret, på oppdrag av STL. STLs medlemsorganisasjoner har i oppgave å legge frem sine utfordringer i et formøte til rådsmøte. Her blir utrederne og Rådet kjent med mangfoldet av praksiser knyttet til livsriter og livsfaser i Norge, men også hvilke religionspolitiske utfordringer medlemssamfunnene har når de skal tilrettelegge medlemmenes behov i ulike livsfaser

I forhold til tros- og livssynsdialogen har arbeidet med prosjektet lokale dialoger, og etableringen av et nasjonalt religionslederforum, hatt særlig fokus. Med etablering av lokale råd i Drammen, Tromsø og Kristiansand (og flere andre byer i startgropa), og en sterkere involvering av de religiøse og åndelige ledere i et felles samtaleforum, har dialogen, tror vi,

både fått en bredere og dypere forankring.

Denne årsmeldingen gir først en oversikt over virksomhetene; medlemmene i rådet, arbeidsutvalget og ansatte ved kontoret. Deretter følger en beskrivelse av arbeidet som er gjort i henhold til arbeidsplan for 2007.

Oslo, den 27. mars 2008

Bente Sandvig

leder

Anders Huuse Kartzow

koordinator

INNHOLDSFORTEGNELSE:

1 Rådet.....	6
1.1 Medlemmer i STL og representanter i Rådet	6
1.2 Organisasjonsutvikling og Rådet	8
1.3 Leder og Arbeidsutvalg	8
1.4 Sekretariatet.....	9
2 Lokalt dialogarbeid	10
2.1 Oslo	11
2.2 Drammen og omegn	12
2.3 Kristiansand.....	13
2.4 Stavanger.....	13
2.5 Trondheim	14
2.6 Tromsø	14
3 Religionslederforum.....	15
4 Likebehandling av tros- og livssynssamfunn i Norge.....	17
4.1 Livsriter og livsfaser som religions- og livssynspolitisk utfordring	17
4.2 Bostadutvalget.....	17
4.3 Religion og livssyn i framtidens Norge.....	18
4.4 STL som høringsorgan	18
4.5 Oslokoalisjonen for tros- og livssynsfrihet	19
4.6 Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret).....	19
4.7 Annet	19
5 Informasjon	21
5.1 Nettsider	21
5.2 Mat, tro og livssyn.....	21
5.3 STL-stand	22
5.4 La oss gå et stykke vei sammen	22
5.5 STL-forum.....	22
6 Økonomi.....	24

1 RÅDET

Rådet er STLs øverste organ og hvert medlemssamfunn/organisasjon har inntil 2 representanter i Rådet. Rådet kan delegere arbeidsoppgaver til arbeidsutvalget og koordinator. Arbeidsutvalget besto i 2007/2008 av leder og 3 medlemmer fra Rådet. Valgkomitéen nominerer leder og representanter til arbeidsutvalget, som velges på årsmøtet. Koordinator er daglig leder av sekretariatet og forbereder og gjennomfører vedtak i Rådet og arbeidsutvalget.

1.1 MEDLEMMER I STL OG REPRESENTANTER I RÅDET

I 2007 besto STL av 12 medlemmer og en observatørorganisasjon. Medlemsorganisasjonene i STL velger selv sine representanter til Rådet. Ved årsskiftet 2007/2008 var disse representert i Rådet:

- Baha'i-samfunnet i Norge:
Britt Strandlie Thoresen
- Buddhistforbundet:
Shantana Berg
Egil Lothe
- Den norske kirke (Dnk):
Olav Fykse Tveit
Sven Thore Kloster
- Det Mosaiske Trossamfund (DMT):
Robert Hercz
Jan Benj. Rødner
- Gurduara Sri Nanak Dev Ji:
Darbara Singh
Sumeet Singh
- Holistisk Forbund (HoF):
Bjørn Jansen
Tor Aleksandersen
- Human-Etisk Forbund (HEF):
Kristin Mile
Bente Sandvig

- Islamsk Råd Norge (IRN):
Karima Solberg¹
Ali Asghar
- Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige (JKKSDH):
Espen Lynne Amundsen
Are Svendsen
- Norges Kristne Råd (NKR):
Ørnulf Steen
Dag Nygård
- Oslo Katolske Bispedømme (OKB):
May Lisbeth Myrhaug
Thuan Pham Cong
- Sanatan Mandir Sabha, Norway:
Gopal K. Sharma
Mangat Rai Sharma

Observatører:

- Kristensamfunnet:
Gisle Bie
Kirsten Thomassen

Rådet har hatt 4 møter i 2007. Rådsmøtene har vært hos medlemssamfunnene, eller hos relevante samarbeidspartnere. Vertskap i 2007 har vært Det Mosaiske Trossamfund (28/3), Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige (30/5), Kristensamfunnet (17/9) og Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (4/12). STL har dessuten arrangert to Rådslagninger der formålet har vært å diskutere relevante høringssaker og berede grunnen for en eventuelt STL uttalelse. Den første rådslagningen, den 18. oktober, var i forbindelse med utarbeidelse av et høringssvar til Bostadutvalgets utredning om ny formålsparagraf i skolen. Den 22. januar møttes Rådet til samtale om utkast til ny opplæringslov. Rådet har dessuten hatt to møter med politisk ledelse og embetsverket i KKD, ett på forsommeren (11/6) og ett på nyåret (29/1).

---

¹ Karima Solberg trakk seg høsten 2007 fra vervet som AU-medlem og rådsrepresentant for IRN. Hun ble erstattet av Shazia Mushtaq

1.2 ORGANISASJONSUTVIKLING OG RÅDET

I arbeidet med organisasjonsutvikling i Rådet har det blant annet blitt lagt vekt på å legge til rette for en annen arbeidsform i Rådet. Som ledd i dette arbeidet har STL dessuten lagt til rette for færre rådsmøter i år, blant annet for å øke muligheten for at de mindre tros- eller livssynssamfunnene lettere kan engasjere seg. For medlemmer som har vært engasjert i STLs høringssaker har Rådslagningene vært viktige møtesteder mellom rådsmøtene, både for å gjøre seg kjent med medlemsamfunnens ulike synspunkter på saken og berede grunnen for et konsensusforslag.

Det siste rådsmøtet var lagt opp som et heldagsmøte (fra klokken 14-20.00), der to timer var satt av til arbeid med prosjektet ”livsfaser og livsriter og religionspolitiske utfordringer”. Dette er et forskningsbasert utredningsprosjekt som drives av HL-senteret, i samarbeid med STL (se 4.1). Dette møtet var det første i rekken av 5, der medlemsorganisasjonene i STL inviteres til å legge frem sine utfordringer på identifiserte livsriter/livsfaser i forkant av det ordinære rådsmøtet. Med et slikt fokus i forkant av rådsmøte håper vi at møtene oppleves mer relevante og berikende, da vi kan berede grunnen for en samtale om felles religions- og livssynspolitiske utfordringer, og samtidig legge til rette for en samtale på tvers av tros- og livssynsgrenser om ting vi har til felles.

1.3 LEDER OG ARBEIDSUTVALG

Bente Sandvig (Human Etisk Forbund) ble valgt til ny leder for to år på årsmøtet i 2007.

Foruten leder har arbeidsutvalget bestått av:

Espen Lynne Amundsen	Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige
Sven Thore Kloster	Den norske kirke
Karima Solberg	Islamsk Råd Norge

Arbeidsutvalget konstituerte Espen Lynne Amundsen som nestleder på sitt møte 11/6. AU har hatt 11 møter i 2007/2008.

Her er noen utvalgte arrangement/markeringer i 2008, der STL har vært representert:

- 17-20. april: Møte med Leicester Council of Faiths og deres partnere i Leicester (koordinator).
- 15. mai: Invitasjon til feiring av St. Hallvards dag ved biskopen i Oslo (nestleder).

- 7. juli: Invitasjon til innvielse av Det thailandske buddhisttempel og kultursenter i Frogner i Sørumsund (informasjonsmedarbeider).
- 20. september: Stiftelsesmøte for Forum for tros- og livssynssamfunn, Vest Agder (koordinator).
- 30. september: Buddhistisk solidaritetsmarkering for de burmesiske munkene. Wat-thai tempelet i Frogner i Sørumsund (koordinator).
- 17. oktober: Møte med kinesisk menneskerettighetsdelegasjon om STLs arbeid (leder og koordinator).
- 18. oktober: Invitasjon til åpning av utstillingen Våre Hellige Rom på Interkulturelt Museum (koordinator og informasjonsmedarbeider).
- 9. november: Foredrag under Bergen Kristelige Studentforbunds 100-årsjubileum (koordinator).
- 12. november: Åpning av Kirkemøte i Den norske kirke (leder)
- 19-20. november: Avsluttende konferanse for Det Europeiske Året for Like Muligheter for Alle, Lisboa, Portugal (koordinator).

1.4 SEKRETARIATET

Sekretariatet i STL har bestått av Anders Huuse Kartzow, koordinator, og Mehda Ghalegolabi, informasjonsmedarbeider.

Koordinator i STL har vært daglig leder av sekretariatet og har lagt til rette for arbeidet i Arbeidsutvalget og Rådet og ulike arbeidsgrupper, samt oppfølging av vedtak i disse fora. Koordinator har vært engasjert som prosjektleder (50 %) for arbeidet med "lokale dialoger".

Mehda Ghalegolabi fikk utvidet stillingen til en heltidsstilling fra og med 1. mai. Mehda har som informasjonsmedarbeider hatt ansvar for profilering av STL, blant annet på STLs nettsider. Informasjonsmedarbeideren tar også hånd om ulikt kontorarbeid.

2 LOKALT DIALOGARBEID

Arbeidet med lokale dialoger startet som et målrettet arbeid i 2006 med prosjektet "lokale religions og livssynsmøter". Formålet med prosjektet er å styrke det lokale kontaktarbeidet mellom ulike tros- og livssynssamfunn i Norge og legge til rette for at kontaktarbeid kan settes i gang på steder der slikt arbeid ikke finnes. For 2007 gav KKD 400 000 kroner i støtte til lokalt dialogarbeid i de største byene i Norge. Tilskuddet forvaltes av STL.

Retningslinjer for tilskudd til lokale dialoger ble vedtatt på STLs rådsmøte den 31. januar. Det ble vedtatt at retningslinjene skal være fleksible nok til å gi støtte til ulike dialoginitiativ og samarbeidsformer, samtidig ligger det i retningslinjene en klar prioritering av arbeid som har et eierskap hos tros- og livssynssamfunnene lokalt, og som er multilateralt, i betydningen flere enn to tros- eller livssynssamfunn involvert. Tilskuddet til lokale dialoger ble kunngjort gjennom STLs medlemsorganisasjoner, på våre nettsider, til relevante dialogpartnere og ikke minst til ulike lokale dialoginitiativ som ble etablert i etterkant av den nasjonale dialogkonferansen høsten 2006.

I arbeidet med prosjektet lokale dialoger ble det i løpet av våren nedsatt en referansegruppe for lokale dialoger, ledet av koordinator. Referansegruppa innstiller for AU tilskudd til lokale dialogfora, eller prosjekter. Referansegruppa består av Hans Erik Raustøl (Dnk), Yvonne Forsberg (Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige), May-Lisbeth Myrhaug (Oslo katolske bispedømme), Britt Strandlie Thoresen (Baha`i-samfunnet), Arshad Jamil (Islamsk Råd Norge), Sigbjørn Andersen (Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn, Tromsø) og Helge Hansen (Dialoggruppa for tro og livssyn, Rogaland). Foruten å innstille midler er referansegruppa, med sine medlemmer fra lokale dialogfora, en viktig arena for erfaringsutveksling om lokalt dialogarbeid. Referansegruppa gir også innspill til prosjektleder i arbeidet med å få i gang og veilede lokalt samarbeid mellom tros- og livssynssamfunn andre steder i Norge.

Under er det gjort et utvalg i forhold til aktiviteter og initiativ i ulike byer. Utvalget baseres seg på de lokale dialogtiltak som STL har gitt økonomisk støtte til, eller på andre måter fulgt opp. Til sammen ble det utbetalt i underkant av 200 000 kroner i tilskudd til lokale dialoger i 2007.

2.1 OSLO

I Oslo har STL fulgt opp og gitt støtte til Lokale dialoger Løkka (30 000 kroner). Lokale dialoger Løkka har skjedd på initiativ fra dialogsenderet Emmaus og Paulus kirke, i bydelen Grünerløkka i Oslo. Lokale dialoger Løkka samler ulike tros- og livssynsrepresentanter med tilknytning til bydelen, enten fordi de er bosatt her, jobber i bydelen, eller fordi representantene har tilknytning til et tros- eller livssynssamfunn med tilholdssted på Grünerløkka. Lokale dialoger Løkka har som fokus å arbeide for minoritetsbarns oppvekstvilkår i bydelen ved blant annet å bidra til at tros- og livssynstilhørighet ikke blir et stigma for barna.

Deltakere på ungdomsdialog med vertskap

I tilknytning til utstillingen "Våre hellige rom" ved Interkulturelt museum ble det satt i gang et ungdomsdialogprosjekt. Utstillingen handler om verdensreligioner i diaspora i Oslo, slik disse kommer til uttrykk i de ulike religioners hellige rom. Utstillingen har en formidlingskomponent der man har kurset unge mennesker (tros- og livssynsambassadører) som formidlere i utstillingen. STL har bidratt med å få virkeliggjort denne komponenten ved å organisere et 3 dagers seminar på Langedrag for unge voksne (18-30 år) fra tros- og livssynssamfunnene. Seminaret var både en innføring i arbeid med tros- og livssynsdialog, og gav mulighet til å melde seg på kurs for å bli tros- og livssynsambassadør. Foruten samarbeidet med museet, var Ingvill Thorsen Plesner og Langedrag fjellgård involvert i

arbeidet. Langedrag fjellgård spanderte kost og losji deltakere og tilretteleggere (15 til sammen), mens Ingvill Thorsen Plesner tok seg av den praktiske tilretteleggingen på Langedrag. Andre utgifter til dialogseminaret ble finansiert over STLs dialogtilskudd og beløp seg til ca 20 000 kroner.

Foruten dette arbeidet ble det gitt 20 000 kroner i støtte til et dialoginitiativ Islamic Cultural Centre (ICC) sto bak. ICC satt dialog i fokus i forbindelse med festivalen Eid Mela den 21. oktober. Dessuten fikk Oslo Bispedømmeråd, Det Islamske Forbundet og Mellomkirkelig Råd 10 000 kroner for arrangementet ”skulder ved skulder” som fant sted 5. mai.

2.2 DRAMMEN OG OMEGN

I Drammen har det vært flere ulike dialoginitiativ som i løpet av året har ført samtaler om muligheten for å etablere en felles dialogplattform for tros- og livssynssamfunnene i byen. Tilliten som er bygd gjennom samtaler har vært viktig, men også deltakelse i felles aktiviteter, som den felles id, jule og nyttårsfeiringen som fant sted på Fjell kirke rett over nyttår 2007. Arrangementet fikk 10 000 i støtte fra STL.

Den 22. september var tiden moden for å signere en intensjonsavtale for et tros- og livssynsråd i Drammen. Her ble det også etablert et interimsstyre som tar sikte på å utarbeide retningslinjer for, og organisering av, virksomheten frem mot stiftelsesmøte den 8. mai 2008. I forbindelse med signering av intensjonsavtalen ble det dagen før arrangert et større seminar der involverte ledere fra tros- og livssynssamfunnene, ressurspersoner fra Leicester Council of Faiths og STLs koordinator og sentrale personer fra kommunal forvaltning deltok. For- og etterarbeidet knyttet til etablering av et tros- og livssynsråd i Drammen og omegn, blant annet seminaret den 22. september, ble støttet av STL med 50 000 kroner.

Parallelt med disse initiativene tok innvandringstjenesten i nabokommunen, Nedre Eiker, initiativ til etablering av et dialogforum for tros- og livssynssamfunn i kommunen. Initiativet skjedde i samarbeid med Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn lokalt. Dette dialogforumet begynte i februar 2007 og er ment som et møtested for ulike tros- og livssynssamfunn i kommunen. Forumet har primært et integreringsperspektiv, der en av målsetningene er å sikre at flyktninger og immigranter får et fotfeste i lokalsamfunnet gjennom å aktivisere tros- og livssynssamfunnene i dette arbeidet. Initiativet fikk 15 000 i støtte fra STL. Det arbeides for å integrere dette forumet i det nye Drammen og omegn tros- og livssynsråd.

2.3 KRISTIANSAND

Det multilaterale tros- og livssynssamarbeidet i Kristiansand har de seneste årene vært knyttet til prosjektet "Samtaler etter krig og flukt". Prosjektet har blant annet etablert samtalegrupper for flyktninger, asylsøkere og andre med traumatiske erfaringer fra krig og flukt. Prosjektet har vært ledet av Liv Mørland, og en referansegruppe med deltakere fra tros- og livssynssamfunn i Kristiansand. Prosjektet har tydeliggjort at et samarbeid på tvers av tros- og livssynsgrenser kan ha ulike innsteg.

Prosjektet fikk 30 000 kroner av STL i begynnelsen av 2007. Tilskuddet ble gjort med en oppfordring om å sikre et eierskap for samarbeidet hos de involverte tros- og livssynssamfunn i Kristiansand. Dessuten ble det oppfordret til å begynne samtaler om samarbeid som i sterkere grad involverte tros- og livssynssamfunnenes egne anliggender og interesser. Koordinator har fulgt opp disse oppfordringer ved to besøk i 2007, blant annet i samtaler med referansegruppa og prosjektleder. Arbeidet har ledet til at det i høst er blitt tatt initiativ til etablering av Forum for tros- og livssynssamfunn, Vest Agder. Dette fora tar sikte på å etablere en bredere plattform enn prosjektet "Samtaler etter krig og flukt". Forumet hadde sitt stiftelsesmøte den 20. september. Her ble det også etablert et interimsstyre som vil arbeide videre med forslag til vedtekter og organisering av forumet.

2.4 STAVANGER

Dialoggruppen for tro og livssyn i Rogaland er den eldste fortsatt eksisterende lokale dialoggruppen i Norge. Dialoggruppen ble etablert i forbindelse med verdikommisjonens lokale dialoger i 1999. Dialoggruppen har vært inne i en omstillingsfase. Tidligere ressurspersoner i styret har trukket seg ut og det nye styret består av personer med liten eller ingen erfaring fra dialoggruppas tidligere arbeid. Dialoggruppen har et styre bestående av representanter fra Den katolske kirke, Den norske kirke, Muslimske fellestråd i Rogaland og Holistisk forbund. De har møttes jevnlig for å planlegge veien videre for dialoggruppen. Dialoggruppen har fulgt opp tradisjonen med å arrangere en verdikafè på Internasjonalt hus. I høst var forbrukersamfunnets etiske og moralske side under debatt. En representant fra dialoggruppen har vært med i referansegruppa for lokale dialoger. Dialoggruppen har ikke hatt behov for tilskudd i 2007.

2.5 TRONDHEIM

I Trondheim har koordinator organisert de første samtaler mellom tros- og livssynsrepresentanter for å prøve å etablere et samarbeid. Partnerne i dette arbeidet har blant annet vært Det Mosaiske Trossamfund i Trondheim, Den norske kirke, Trondheim Kristne Råd, Muslim society, Baha'i-samfunnet og Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige. Representanter fra disse organisasjoner har møttes to ganger etter initiativ fra STL. Formålet med møtene har vært å bli bedre kjent og for å snakke om hvilken retning et eventuelt samarbeid kan ta.

Koordinator og gruppa som har møttes tok initiativ til å arrangere et mini-seminar om tros- og livssynssamarbeid i Trondheim. Møtet fant sted i Erkebispegården den 29. november. Seminaret samlet nærmere 20 deltakere, med en god deltakelse fra bredden av tros- og livssynssamfunn i byen. Seminaret presenterte de initiativene som var tatt og det ble lagt opp til en idédugnad om hva og hvordan et forpliktende og formelt samarbeid mellom tros- og livssynssamfunn i byen kunne handle om. På møtet ble det etablerte en arbeidsgruppe med representanter fra Den norske kirke, Det Mosaiske Trossamfund, Human-Etisk Forbund og Baha'i-samfunnet for å arbeide videre med disse planene. STL dekket utgiftene til seminaret. Trondheim har ellers ikke hatt behov for tilskudd i 2007.

2.6 TROMSØ

I Tromsø har representanter fra mange av byens ulike tros- og livssynssamfunn møttes jevnlig. Denne gruppen brukte første halvår av 2007 til å bli bedre kjent og til å bli enige om hvordan et tros- og livssynssamarbeid i byen skulle organiseres. I løpet av våren ble det skrevet forslag til vedtekter og etablert en arbeidsgruppe, med Sigbjørn Andersen (HEF) som leder. STL ble formelt stiftet 6. september 2007. Virksomheten har i løpet av høsten arbeidet videre med planene for arbeidet i 2008. Ingen behov for tilskudd i 2007.

3 RELIGIONSLEDERFORUM

STL vedtok på sitt årsmøte i mars å ta initiativ til et forum for åndelige eller religiøse ledere for trossamfunnene, og relevante ledere for livssynssamfunnene i Norge. Bakgrunnen for dette var at STL ønsket å bringe de religiøse topplederene sammen for å bli bedre kjent, bygge tillit og bidra til en bredere samtale om religiøse eller verdirelaterte spørsmål i Norge i dag. Initiativet skjer i samarbeid med European Council of Religious Leaders.

STL har lagt vekt på at dette er et forum der de religiøse lederne legger premissene for samtalen og forumets organisering. Derfor ble det i forberedelsesarbeidet tatt kontakt med utvalgte religiøse ledere for å få innspill til hvordan dette burde organiseres.

Tilbakemeldingene har blant annet vært at et slikt forum ikke må bli for stort og at det må settes av god tid på å bli kjent og at forumets arbeid må avgrenses fra STLs religionspolitiske arbeid. Forumet er sammensatt av én leder fra hvert av de 12 tros- og livssynssamfunnene/sammenslutninger som er medlemmer i STL.

Religiøse ledere i dialog

Til den første forumssamlingen, 31. januar, var Det Mosaiske Trossamfund (DMT) ved rabbiner Joav Melchior vertskap. DMT inviterte til måltidsfelleskap i koshertradisjon og Biskop Bernt Eidsvig innledet til felles refleksjon om det å være religiøs leder i dagens Norge. Forumet ble enige om å møtes hvert halvår.

Forumets deltakere er (i alfabetisk rekkefølge): Bernt Eidsvig – biskop i Oslo Katolske Bispedømme, Britt Strandlie Thoresen – sekretær Nasjonalt Åndelig Råd for Baha'i-samfunnet i Norge, Gudrun Lydholm – kommandør i Frelsesarmeen/styremedlem i Norges Kristne Råd, Joav Melchior – rabbiner i Det Mosaiske Trossamfund, John Rawcliffe – leder

for Kristensamfunnet i Norden, Kristin Mile – generalsekretær i Human-Etisk Forbund, Olav Skjevesland – preses i Bispemøtet i Den norske kirke/biskop i Agder i bispedømme, Senaid Kobilica – hovedimam i Det islamske fellesskapet Bosnia-Hercegovina i Norge/leder i Islamsk Råd Norge, Taranjit Singh Sethi – Gurduara Sri Nanak Dev Ji, Tom Atle Herland – stavsprezident i Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige, Ven. Thich Vien Duy – buddhistmunk Khuong Viet Temple/leder for det vietnamesiske buddhistsamfunn i Norge.

Holistisk Forbund og Sanatan Mandir Sabha, Norway (hindu-trossamfunn) var invitert, men kunne ikke stille på dette første møtet.

4 LIKEBEHANDLING AV TROS- OG LIVSSYNSSAMFUNN I NORGE.

På det religions- og livssynspolitiske feltet har STLs hovedfokus vært å arbeide for en gjennomtenkt offentlig religions- og livssynspolitikk. Med utredningsprosjektet livsfaser og livsriter og religionspolitiske utfordringer håper vi å lage et redskap som synliggjør hvordan dette kan gjøres. Foruten planlegging av dette arbeidet har relatert problematikk i forhold til forslag til ny formålsparagraf i skolen og planlegging av landskonferanse om tros- og livssynspolitikk i Norge vært i fokus. STL har siden årsmøtet 2007 avgitt 3 høringsuttalelser og to andre uttalelser

4.1 LIVSRITER OG LIVSFASER SOM RELIGIONS- OG LIVSSYNSPOLITISK UTFORDRING

”*Livsriter og livsfaser som religions- og livssynspolitisk utfordring*” er et forskningsbasert utredningsprosjekt som ledes og gjennomføres av Senter for Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret) etter initiativ og med finansiering fra Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL). Hovedmålet med utredningen er å kartlegge og analysere religionspolitiske utfordringer forbundet med tros- og livssynssamfunns tilretteleggelse for sine medlemmers behov knyttet til bestemte livsriter og livsfaser, særlig i forbindelse med *livets begynnelse* (for eksempel navnedag/dåp og barns medlemskap i tros-/livssynssamfunn), ved *overgang fra barn til ungdom/voksen* (religiøs/borgerlig konfirmasjon, Bar Mitswah etc.), *ekteskap* (bryllup og skilsmisser) og ved *livets slutt* (sykehjemsopphold, begravelse, gravplass m.m.), samt å vurdere hvordan disse utfordringene bør håndteres i lys av retten til religions- og livssynsfrihet og prinsippet om likebehandling. Rapporten skal gi et grunnlag for STLs videre arbeid med tematikken. I arbeidet med dette forskningsprosjektet vil rådsmøtene forlenges og de to første timene settes av til samtale om prosjektet. På det første møtet den 4. desember inviterte vi til en samtale om prosjektets problemstillinger. Rådsmøtene i 2008 vil ta for seg ulike livsfase/livsriter, med død og begravelse som første tema.

4.2 BOSTADUTVALGET

Arbeidet med Bostadutvalgets forslag til ny formålsparagraf i skolen har vært viktig for Samarbeidsrådet. STL har vært i to møter med utvalget, ett i begynnelsen av året for å

STL i møte med Bostadutvalget

bli orientert om arbeidet og for at STLs medlemsorganisasjoner kan legge frem sine synspunkter på arbeidet. Senere fikk STL anledning til å delta på en underveishøring i regi av Bostadutvalget, for å diskutere ulike forslag til nye formålsparagraf som utvalget la frem.

Dessuten hadde vårens STL-forum, den 19.april, på Grønland kulturstasjon formålsparagrafen i skolen som tema. Kristin Mile, Akhtar Chaudry og Peder Gravem var invitert til å snakke om hvilke rolle verdier knyttet til tros- og livssynstradisjoner har i forhold til opplæringens formål og om skolen har et ansvar i å formidle og fornye den kristne kulturarven.

4.3 RELIGION OG LIVSSYN I FRAMTIDAS NORGE

I samarbeid med Norske kirkeakademier, Nansenskolen, Islamsk Råd Norge og Human Etisk Forbund ble det i høst startet planlegging for en større nasjonal religions- og livssynspolitisk konferanse den 13-15. juni 2008. Planleggingsgruppa bestående av Anne Veiteberg (Norske kirkeakademier), Didrik Søderlind (HEF), Dag Hareide (Nansenskolen), Shoaib Sultan (IRN) og koordinator i STL har valgt å sette fokus på religions- og livssynspolitikkens muligheter og utfordringer i framtidas Norge og vil være et møtested for politiske beslutningstagere og tros- og livssynsledere. Temaene for konferansen er delt i fire. Religion og livssyn i det offentlige rom, felles verdier, rettighetskollisjoner og dialogens muligheter og begrensninger.

4.4 STL SOM HØRINGSORGAN

STL har avgitt 3 høringsvar siden årsmøtet 2007, og to andre uttalelser. Disse er å lese på vår nettside www.trooglivssyn.no/uttalelser.

- Til Kunnskapsdepartementet 1/11-07:
NOU 2007: 6 Formål for framtida
- Pressemelding 5/10-07:
Mattilsynet mangler forståelse for religiøst mangfold
- Til Barne- og likestillingsdepartementet 1/9-07:
Forslag om endringer i ekteskapsloven – Felles ekteskapslov for likekjønnede og ulikekjønnede par
- Til Kultur og kirke departementet 1/9-07:
Vedrørende forslag til allmennkringkastingsplakat for NRK.
- Pressemelding 31/5-07:
Vernet for minoriteter svekkes ved frifinnelsen av Tore Tvedt.

4.5 OSLOKOALISJONEN FOR TROS- OG LIVSSYNSFRIHET

Oslokoalisjonen for tros- og livssynsfrihet, som ble opprettet i 1998, sprang ut av Oslokonferansen om tros- og livssynsfrihet som blant annet STL sto bak. Oslokoalisjonen består av et styre med 3 representanter fra STL, 1 representant fra Den norske kirke og 3 representanter fra Universitetet i Oslo.

STLs representanter i styret er Bente Sandvig (Human-Etisk Forbund), Are Svendsen (Jesu Kristi Kirke av Siste dagers hellige) og Senaid Kobilica (Islamsk Råd Norge). Sistnevnte ble valgt på årsmøte for en tre års periode.

Våre representanter i Oslokoalisjonen har informert STL om Oslokoalisjonens virksomhet. Denne har blant annet vært knyttet til arbeidet med å styrke prinsipper om tros- og livssynsfrihet, og samarbeid mellom tros- og livssynssamfunn internasjonalt.

4.6 SENTER FOR STUDIER AV HOLOCAUST OG LIVSSYNSMINORITETER (HL-SENTERET)

Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret) har vært en viktig samarbeidspartner for STL i året som gikk. STLs representant i HL-senterets styre, Britt S Thoresen, avsluttet sin periode i august, og ble erstattet av Egil Lothe (Buddhistforbundet), som ble valgt på STLs årsmøte i mars. May-Lisbeth Myrhaug (OKB) tok over etter Marit Kromberg (NKR) som vara for STLs faste representant. Egil Lothe og Britt Strandlie Thoresen har informert Rådet om HL-senterets virksomhet. Samarbeidsrådet arbeider for å ivareta livssynssøylen i HL-senteret, og har blant annet påpekt behov for å tydeliggjøre livssynsprofilen i HL-senterets virksomhet. Med utredningsprosjektet "Livsriter og livsfaser og religionspolitiske utfordringer" håper vi at dette styrkes. Prosjektleder for denne utredningen på HL-senteret er Ingvill Thorson Plesner, som er ansatt i et vikariat som livssynsforsker på HL-senteret.

4.7 ANNET

- Kristin Mile (HEF) har vært STLs representant i referansegruppa for Diskrimineringslovsutvalget.
- Bjørn Jansen (HoF) har vært STLs representant i referansegruppe for Mangfoldsåret
- Koordinator har vært STLs representant i referansegruppa for Universitetet i Oslo (ved Teologisk fakultet) sitt kurs for religiøse ledere med utenlandsk bakgrunn. Kurset er et pilotprosjekt som gjennomføres på oppdrag og med støtte fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

- Koordinator har deltatt for STL som observatør i Ressursgruppa for kirkens katastrofeberedskap. Grappa møtes ca 1. gang i halvåret. Grappa har i høst tatt initiativ til et seminar i samarbeid med Oslopolitiet om katastrofeberedskap og tros- og livssynssamfunnenes rolle i dette arbeidet. Oslopolitiet og lokal redningssentral inviterer formelt til seminaret, som finner sted i juni i 2008.
- Koordinator har fulgt opp kontakten med Universitetet i Oslo (UiO) ved studentpresten i Oslo, som er i tett dialog med studieavdelingen, i forhold til arbeid med å ivareta og tilrettelegge for ulike tros- og livssynspraksis hos studenter. Dette arbeidet er en oppfølging av STLs prinsipielle forespørsel til UiO fra januar 2007 om tilretteleggelse av ulike religiøse praksis. Forespørselen hadde sin bakgrunn i Universitetets avvisning av en klage fra student som ikke fikk flyttet eksamensdato på grunn av overholdelse av religiøse helligdager. Universitetsdirektøren har startet et arbeid for å kartlegge behov knyttet til tilrettelegging av tros- og livssynsmessige praksis. Av konkrete tiltak kan det nevnes at det arbeides for å etablere et stille rom på campus, i tillegg til eksisterende mosalla og kapell.

5 INFORMASJON

Med informasjonsmedarbeider i en full stilling fra 1. mai har det vært mulig å styrke informasjonsarbeidet i STL. Arbeidet har blant annet handlet om å utvikle en informasjonskampanje om mat, tro og livssyn, utvikling av nytt informasjonsmaterieell eller oppdatering av eksisterende. I arbeidet med å profilere det religiøse mangfoldet i Norge og religions- og livssynspolitiske utfordringer knyttet til dette har arrangementene STL-forum og La oss gå et stykke vei sammen vært viktig. En informasjonsgruppe ble opprettet i mars for å bistå STLs informasjonsmedarbeider med å styrke informasjonsarbeidet i STL. Gruppen har vært aktiv i prosessen med å utvikle folderen mat tro og livssyn, og STL-stand.

5.1 NETTSIDER

I 2007 oppgraderte STL sine nettsider. Nettsidene gir både STL et mer spennende uttrykk og gir mer oversiktlig informasjon om STLs arbeid og relevant bakgrunnsstoff på viktige tema som angår tros- og livssynssamfunn i Norge.

5.2 MAT, TRO OG LIVSSYN

Gjennom EU-prosjektet *Det europeiske året for like muligheter for alle* fikk STL støtte til en kampanje for å øke bevisstheten om retten til tilgang til mat som møter religiøse krav og hvordan legge til rette for ulike religiøse kostholdspraksiser. Kampanjen har for STLs del handlet om å utvikle en informasjonsfolder om mat, tro og livssyn, en nettside i tilknytning til folderen og møte med mattilsynet og LDO om de religionspolitiske sidene ved norsk matpolitikk. I mars i år arrangerer vi et STL-forum om de samme problemstillingene.

Folderen *mat, tro og livssyn* er en praktisk veileder til institusjoner som har matservering. Folderen tar opp problemer knyttet til mat i det flerreligiøse Norge, og inneholder link til STLs nettsider om mat. Folderen ble trykket opp 5000 eksemplarer og distribuert til ulike institusjoner der problemstillingen er særlig relevant som store byskoler og regionale helseforetak. Folderen henviser til nettsiden www.trooglivsyn.no/mat som inneholder en samling av linker til ulike tros- og livssynssamfunns nettsider om mat. I tillegg er det lagt ut informasjon om vegetarmat, tilsetningsstoffer, seminar om temaet, etc.

Etter at NRK og TV2 høsten 2007 tok opp problemstillinger knyttet til henholdsvis retten til rituell slaktet mat og bruken av svin i tilsetningsstoffer i mat, ble tema om mat, tro

og livssyn ytterligere aktualisert. Anledningen ble brukt til å løfte problemstillingen opp for LDO og mattilsynet om de religionspolitiske dimensjonene ved norsk matpolitikk.

5.3 STL-STAND

For å styrke profileringen av STL ble det laget en stand til bruk på messer og ulike arrangementer der STL er med. Standen hadde sin debut på Østlandske lærerstevner. Her ble også STLs nettsider og informasjonsfolderen om mat, tro og livssyn vist frem og delt ut til KRL-lærere eller andre i skoleverket som jobber med flerreligiøse problemstillinger.

5.4 LA OSS GÅ ET STYKKE VEI SAMMEN

Møteserien *La oss gå et stykke vei sammen* (se www.trooglivssyn.no/laossga) har vært et fast arrangement i STLs regi siden våren 2004. Rammene for møtene har vært at et av STLs medlemmer inviterer til sitt gudshus, tempel eller forsamlingslokale, presenterer seg selv og gir deltakerne anledning til å stille spørsmål eller samtale om det de har vært med på, sett og hørt. Våren 2007 gikk besøksrunden til Holistisk Forbund, Tauheed Islamic Center (IRN) og

Dialogsenter Emmaus (Dnk). Høsten 2007 besøkte vi Den hellige Nikolai Ortodokse menighet (medlem i Norges Kristne Råd), Jesus Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige, og Det Thailandske buddhisttempel og kultursenter. I gjennomsnitt deltok 10-

På besøk hos Wat Thai Norway

15 stykker på disse vandringene.

5.5 STL-FORUM

Vårens STL-forum på Interkulturelt museum (IKM) hadde som tema forslag til ny formålsparagraf. Et panel bestående av Kristin Mile (HEF og medlem av Bostadutvalget), Akhtar Chaudry (stortingsrepresentant SV og medlem av Bostadutvalget) og Peder Gravem

(professor i KRL ved Menighetsfakultetet) var invitert til å drøfte tema (se 4.2). Åse

Paneldeltakere på STL-forum

Brandvold (journalist Klassekampen) var møteleder for samtalen. Ca ti personer deltok på forummøte. Høstens forummøte var planlagt i samarbeid med Interkulturelt museum i forbindelse med åpningen av utstillingen Våre Hellige Rom. Pga av manglende kapasitet fra IKM til å følge opp dette arrangementet ble det avlyst. STL arrangerte i stedet

en rådslagning om høringssvar til Bostadutvalgets forslag til formålsparagraf i skolen. For mer informasjon om stl-forum gå til www.trooglivssyn.no/stl-forum.

6 ØKONOMI

Årsregnskapet gir etter styrets mening et rettviseende bilde av Samarbeidsrådets økonomiske stilling. Regnskapet er utarbeidet under forutsetning om fortsatt drift. STL mottok kr 1 550 000 i 2007 (her inngår tilskudd på 400 000 kroner til lokale dialogtiltak). Andre inntekter var kontingenter som brakte inn kr. 39 000. Samarbeidsrådet fikk dessuten 24 060 i prosjektstøtte til informasjonskampanjen om mat, tro og livssyn (se 5.2). Totale driftsinntekter for 2007 var kr 1 614 735. Totale driftsutgifter beløp seg til 1 341 483 kroner. Årsresultatet er kr 273 252, som overføres til årets regning.

Dette overskuddet skyldes i hovedsak at halvparten av midlene øremerket lokale dialogtiltak ikke er brukt. Av 400 000 kroner er kr. 186 857 gitt i tilskudd til ulike lokale dialogprosjekter. Grunnen til dette er at arbeidet med lokale dialoger akkurat er påbegynt, og mange av de lokale samarbeidsråd/kontaktfora som er i ferd med å etableres enda ikke har hatt behov for å søke om tilskudd fra denne potten (se kap. 2 Lokale dialoger). Da lokale dialoger er et eget prosjekt med øremerket tilskudd, setter STL av kr. 213 143 (overskuddet av tilskudd til lokale dialoger) av årsresultatet til et eget driftsfond for lokale dialoger. Resten av årsresultatet legges til STLs driftsfond, til bruk på utredningsprosjektet "Livsriter og livsfaser og religions og livssynspolitiske utfordringer" og landskonferansen på Nansenskolen fra 13-15. juni.

Overføring av fjorårets regning på 380 000 kroner var avsatt til driftsfond og øremerket ovennevnte landskonferanse og utredningsprosjektet.. Planleggingen av konferansen begynte i 2007, men midlene brukes ikke før i 2008. Det samme gjelder utredningsprosjektet.

Det har i 2006/2007 ikke vært sykefravær. Mehda Ghalegolabi fikk innvilget 14 dagers permisjon uten lønn i forbindelse med studiereise til Iran. Det har ikke vært registrert arbeidsulykker. Likestilling praktiseres så langt dette er praktisk mulig. Samarbeidsrådet driver ikke aktiviteter som forurenser miljøet.